

Araştırma Makalesi/Research Article
Balkanistik Dil ve Edebiyat Dergisi, 2021; 3(1): 1-39
Journal of Balkanistic Language and Literature, 2021; 3(1): 1-39

ARNAVUTÇADA İŞLEK ÖN EKLER İLE SÖZCÜK TÜRETME*

Tolga DİLLİOĞLU**

ÖZ: Arnavutçada sözcük türetme yollarının diğer dillerde olduğu gibi kendine özgü özellikleri ve kuralları vardır. Bu özellikler ve kurallar çerçevesinde Arnavutçanın sözcük türetme yolları altı ana başlığa ayrılmaktadır. Bunların içinde üretkenlik açısından birinci sırayı eklerle türetme yolları almaktadır. Ön eklerle türetme ise Arnavutçada eklerle sözcük türetme yolları başlığı altında son eklerden sonra hem üretkenlik hem de sayı bakımından en fazla özelliğe sahip ikinci sözcük türetme yöntemidir. Yaklaşık 80 adet ön eke sahip olan Arnavut dilinde yalnızca 10 adet ön ek üretkendir. Aynı zamanda dilde işlek olan ön eklerin birçoğu karşımıza zarf veya edat işlevinde de çıkabilmektedir. Bir de bu eklerin bazılarının diyalektlerde kullanılan sesteşleri bulunmaktadır. Bazı ön ekler sadece bir sözcük türüne eklenebildiği gibi bazıları ise birden fazla sözcük türüne eklenebilmekte ve farklı türlerde sözcükler türetebilmektedir. Bu işlevlerin yanı sıra türettikleri sözcüklere farklı anlamlar yükleyebildikleri de görülmektedir. Dolayısıyla Arnavutçanın ön eklerini incelerken bütün değişkenlerin bilinmesi gerekmektedir. Bu çalışmamız Arnavutçanın dilde işlek olan ön

* Bu makale, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balkan Çalışmaları Anabilim Dalında Prof. Dr. Ahmet Günşen danışmanlığında hazırlanan "Arnavutça ve Türkçedeki Yapım Ekleri: Karşılaştırmalı Bir İnceleme" başlıklı yüksek lisans tezinden oluşturulmuştur. Ayrıntılı bilgi için bk. DİLLİOĞLU, Tolga, (2017), *Arnavutça ve Türkçedeki Yapım Ekleri: Karşılaştırmalı Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne.

** Arş. Gör., Trakya Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Balkan Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, e-posta: tolgadillioglu@trakya.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1993-8993

Geliş Tarihi (Received): 17.11.2020

Kabul Tarihi (Accepted): 11.01.2021

eklerinin tüm işlevlerini ve istisnai durumlarını örnek cümlelerle açıklayabilmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Arnavutça, Sözcük Türetme, Ön Ekler.

WORD FORMATION BY ADDING PRODUCTIVE PREFIXES IN ALBANIAN

ABSTRACT: The word formations in Albanian have their own characteristics and rules as in other languages. Within the framework of these features and rules, word formations in Albanian are divided into six main headings. Among them, derivations take the first place in terms of productivity. Derivation with prefixes, on the other hand, is the second derivation method that has the most features in terms of both productivity and number, after the suffixes under the title of deriving words in Albanian. Albanian Language has about 80 prefixes but only 10 prefixes are generative. At the same time, many of the prefixes that are active in the language can appear as adverb or preposition. Some of these suffixes also have synths used in dialects. Some prefixes can be added to only one word type, while others can be added to more than one type of word and derive different types of words. In addition to these functions, it is seen that, they can attribute different meanings to the words they derive. Therefore, when examining the prefixes, all variables should be known. This study aims to explain all functions and exceptions of prefixes in Albanian language with sample sentences.

2

Keywords: Albanian, Word Formation, Prefixes.

Giriş

Arnavut dilinin sözcük türetme yolları arasında ekler ile türetme yöntemleri, ilgeçlerle, birleştirmeye, yapıştırma, tür değiştirme ve bunların içlerinden bazılarının, iki veya üç farklı yöntemin, birbirleriyle belli kurallar dâhilinde gerçekleştirdikleri karışık durumlarla türetmelere göre dilde daha işlek ve işlevli bir konumda yer almaktadır (Lafe, 2002: 61). Arnavutça sözcük türetme yolları kendi içinde ayrıldığı bu kategorilerin yanında eklerle sözcük türetme yolları da kendi içinde sınıflandırılmaktadır. Bunlar üretkenlik sırasına göre son eklerle türetme, ön eklerle türetme, ön-son eklerle türetme ve eksiz türetme olarak dört alt kola ayrılmaktadır

(Enesi, 2013: 16). Buna göre Arnavut dilinde ön ekler ile sözcük türetme yöntemi en işlek ve en üretken role sahip olan ekler ile türetme yolları son ekler ile türetme yönteminden sonra ikinci sırada karşımıza çıkmaktadır.

Arnavut dilinde yer alan eklerle sözcük türetme yollarının işlek veya üretken olarak adlandırılmasında ve bu bağlamda sınıflandırılmasında iki etken karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan ilkinde eklerle türetilen sözcüklerin günümüzdeki genel kabuller çerçevesindeki, eklerin aynı veya farklı türdeki sözcüklere eklenme süreçleri, anlam değişiklikleri, kullanım sıklığı vb. gibi birçok duruma göre gösterdikleri üretkenlikler açısından yapılan sınıflandırmadır. İkincisi ise gene aynı durumlar üzerinden ancak Arnavut dilinin karakteristik yapısı bağlamında diyalektleri ve tarihsel süreçlerde yaşanan değişim ve gelişimleri de göz önüne alarak yapılan değerlendirmelerdir. İkinci süreç özellikle diğer dillerle olan etkileşimleri, sözcük, ek vb. ödünçlemeler ile Hint-Avrupa dil ailesinden miras kaldığına inanılan, kök, ek, ses vb. durumlarda gerçekleşen değişim ve gelişimlere işaret etmektedir (Topalli, 2011: 277).

Hint-Avrupa dil ailesinde herhangi bir yakın akrabası bulunmamasına rağmen günümüzde ölü diller arasında yer alan *İlir* toplumunun kullandığı dil olan *İlircenin* mirasçısı olduğuna inanılan Arnavut dilinin (Dillioğlu, 2018: 88), tarih boyunca birçok toplumun dilinden ek, sözcük, ses vb. etkileşimlerde bulunduğu ve ödünçlemeler yaptığı bilinmektedir (Dorda, 2015: 25-33). Dolayısıyla Arnavut dilinin ekleşme süreçlerinin eş zamanlı incelemesini yaparken aynı zamanda hem ekler hem de sözcükler bağlamında art zamanlı bir incelemeye ihtiyaç duyulmaktadır. Bununla birlikte Arnavut dilinin diyalektlerinden gelen ses yapılarının ekler ve sözcükler üzerinde yaptığı etkilerin, ses değişimleri, sestek ekler vb. durumlarında açıklanabilmesi ve anlaşılabilmesi açısından da art zamanlı incelemelerin sonuçlarına bakılmaktadır. Tüm bu olgular ışığında yerli ve yabancı dilbilimcilerin Arnavut dilinin ekleşme süreçleri üzerine yaptıkları

çalışmalara genel hatlarıyla bakmakta ve yukarıda bahsi geçen etkenleri bu bağlamda açıklamakta fayda vardır.

Arnavut dili ve grameri üzerine yapılan ilk çalışmalar genellikle yabancı dilbilimcilere aittir. Arnavut dilinin Hint-Avrupa dil ailesi içinde yer alması gerektiğine ve günümüze kadar da bunun aksini kanıtlayan bir olgunun da olmadığına kanaat getirenlerin de yabancı dilbilimciler oldukları bilinmektedir (Dillioğlu, 2018: 91). Bu dilbilimcilerin öncüleri arasında Johann Georg Von Hahn ve İtalya'da yaşamış Arnavut asıllı dilbilimci Dhimitër Kamarda gelmektedir. Devam eden süreçlerde Arnavut dilinin sözcük türetme yollarını ve semantik değişimlerini inceleyen Fransız diplomat Auguste Dozon karşımıza çıkmaktadır. Arnavut dili üzerine çok önemli çalışmaları bulunan Gustav Meyer ve Arnavut dilbilimci Gjergj Pekmezi de bu alanda gerçekleştirdikleri önemli çalışmalarla ilkler arasına girmişlerdir. Bunların dışında Arnavutçanın etimolojisi ve sözcük türetme yolları üzerine çalışmalar yapmış olan dilbilimci Norbert Jokl ve Balkan dilleri uzmanı dilbilimci Gustav Ludwig Weigant'ın eserleri de Arnavut dili grameri ve sözcük türetme yolları açısından kaynak eserler olarak karşımıza çıkmaktadır (Uruçi, 2013: 23).

Johann Georg Von Hahn'ın 1854 yılında kaleme aldığı ve Arnavutçanın ilk gramer kitaplarından biri olarak kabul edilen eserinden 1913 yılında Gustav Ludwig Weigant'ın yayımladığı gramer kitabına kadar olan süreçte Arnavut dili ve grameri alanında çalışmalar ve araştırmalar yapmış çok fazla dilbilimci bulunmamaktadır. Bu süreçte Arnavut asıllı dilbilimciler ise çok nadir karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla Arnavut dili üzerine yazılmış veya yayımlanmış eserlerde özellikli olarak Arnavut dilinin sözcük türetme yolları konusuna ya kısaca değinildiği ya da anlam bilim çerçevesinde tespit edilerek açıklanmaya çalışıldığı görülmektedir.

Arnavut dili ve grameri üzerine yapılan çalışmaların sayısı ve nitelik olarak artmaya başlaması İkinci Dünya Savaşı sonrasında tekabül etmektedir.

Arnavutça sözcük türetme yolları üzerine yapılan çalışmalarda bu paralelde artış görülmektedir. Bunların arasında önceki yıllarda yapılan çalışmaların aksine Arnavutçanın ön ekler ile sözcük türetme yolu üzerine özellikli, özgün veya eklerle türetme yollarının hepsini aynı anda incelendiği çalışmalara imza atan dilbilimciler de ortaya çıkmıştır. Arnavut dilbilimci Shaban Demiraj, 1960 yılında yayımladığı “*Morfologjia e Gjuhës së Sotme Shqipe* (Günümüz Arnavut Dili Morfolojisi)” adlı eserinin ilk bölümünde {*stër-/+*}, {*nën-/+*}, {*mos+*}, {*pa+*}, {*mbi-/+*} ve {*për-/+*} gibi ön ekler ile oluşturulan isimlerin üzerinde durmaktadır (Uruçi, 2013: 24). Ardından 1962 yılında Aleksandër Xhuvani ve Eqrem Çabej’in birlikte kaleme aldıkları “*Parashtesat e Gjuhës Shqipe* (Arnavutça Ön Ekler)” adlı çalışma, Arnavut dilinde yaklaşık 80 adet ön ek tespit eden ve bunları işlevsel açıdan açıklayan, alanın ilk özgün eserleri arasında yerini almıştır (Ajeti, 1998: 120). Bu dönemde Arnavutça sözcük türetme yollarının art zamanlı olarak incelendiği önemli bir diğer çalışma da Martin Camaç’ın 1966 yılında tamamladığı doktora tezidir (Uruçi, 2013: 17).

1972 yılında Arnavutluk’un başkenti Tiran’da yapılan ve onlarca Arnavut bilim adamının katıldığı *Kongresi i Drejtshkrimit të Gjuhës Shqipe* (Arnavutça İmla Kongresi) ile Arnavutçanın diyalektleri birleştirilerek standart bir dil oluşturulmuştur (Alidema, 2013: 27). Standart Arnavutça bazı durumlarda *Tosk* diyalekti, bazı durumlarda ise *Geg* diyalektini kullanmak suretiyle ortak bir yapıya kavuşturulmuştur (Veselaç, 2015: 191). Dil üzerinde oluşan bu ortak yazım birliği ile Arnavut dili, grameri, edebiyatı, folklorü, kültürü vb. ile ilgili birçok alanda yapılan çalışmalarda sayı ve nitelik olarak artışlar devam etmiştir. Böylece Arnavut dili her alanda yeni bir gelişim ve değişim sürecine girmiştir. Shaban Demiraj, Eqrem Çabej, Enver Hysa, Idriz Ajeti, Koleç Topalli, Mehmet Halimi, Ludmilla Buxheti gibi birçok Arnavut dilbilimci çeşitli alan ve konular dâhilinde Arnavutçanın sözcük türetme yolları üzerine özellikli ve özgün eserler kaleme almışlardır.

Arnavutça Ön Ekler

Arnavut dilinde ön ekler ile türetilen sözcükler son eklerle türetilen sözcüklere göre daha az bir alanı kapsamaktadır. Bunun nedeni ön eklerin birçoğunun ödünçlemeler aracılığıyla dile girmelerinden, zaman içinde işlevlerini kaybetmelerinden veya sadece diyalektlerde kullanılıyor olmalarından kaynaklanmaktadır. Diyalektlerde kullanılan sesteş ekleri ve zamanla dilde kaybolmuş veya günümüzde ön ek olup olmadığı konusunda tartışmalı ekleri de dâhil ettiğimizde Arnavutçada yaklaşık yetmişin üzerinde ön ek bulunmaktadır. Bunların yalnızca on tanesi dilde işlektir. Diğerleri ise işlek değildir. İşlek olmayan ekler genellikle diyalektlerde kullanılan, zaman içinde işlevlerini kaybetmiş veya yabancı kökenli olup sınırlı sayıda sözcük türetmiş ön ekler olarak karşımıza çıkmaktadır. İşlek olan ön ekler ise tek başlarına incelendiğinde, bunların bir bölümünün zarf kökenli olduğu ve dilde aynı zamanda edat olarak da kullanıldığı görülmektedir (Agalliu, 2002: 145).

Arnavutça ön eklerin ekleşme süreçlerini açıklamadan önce dilde zarf ve edat olarak kullanımlarının kurallar dâhilinde sözcüklerden ayrı yazılarak cümlede asli görevlerinde kaldıklarının bilinmesi gerekmektedir. Örneğin Arnavutçada işlek ekler arasında yer alan {para+} ön eki, sözcüklerden ayrı yazıldığında dilde hem zarf hem de edat olarak karşımıza çıkabilmektedir. Cümle içerisinde fiillerden hemen sonra “ilerden, ileri doğru” anlamlarında kullanıldığında yer-yön zarfı, uzaklaşma durumunda bir isim veya zamir, bir şeyin ya da birinin karşısında olan yer, insan veya nesneyi “önünde, önde” anlamlarıyla karşıladığında veya bir olayın yaşanma anını “önce, önceden” anlamlarıyla aktardığında edat olarak karşımıza çıkmaktadır (Bega ve Bega, 2018: 304).

(para)

“Më duket se edhe sot e kësaj dite e ndjej atë erë të fortë të trëndafilave dhe ende më vjen i qartë zëri i gjyshit: edhe sot e kësaj dite sa herë që i mbyll sytë para

meje e kam të tërin këtë tunel me trëndafila dhe e dëgjoj basin e mirë të gjyshit (Ahmeti, 2013: 18)."

"Sanırım bugün hala güllerin o keskin kokusunu duyuyorum ve hala dedemin sesi net geliyor: bugün hala gözlerimi ne zaman kapatsam bütün bu güllü tünel gözümün **önünde** beliriyor ve dedemin güzel sesini duyuyorum."

"**Para** se të nisej, kishte mësuar, midis të tjerash, edhe diçka për klimën e Shqipërisë (Kadare, 2011: 17)."

"Yola çıkmadan **önce** diğer şeylerin yanında Arnavutluk'un hava durumu ile ilgili de bilgiler edinmişti (Kadare, 2020: 11)."

Yukarıda vermiş olduğumuz birinci örnekte {para+} ön ekinin, aynı zamanda kendi başına cümle içerisinde ayrılma durumundaki zamirden önce yer alarak asli görevlerinden biri olan edat işlevinde kullanıldığı görülmektedir. İkinci cümlede de "önce, evvel" anlamlarında bir olayın yaşanma anını belirten edat işlevinde karşımıza çıkmaktadır.

(për)

"Dokumente të shkruara ne **për** këtë nuk kemi, Shqipja është gjuhë e shkruar nga viti 1462-"Formula e pagëzimit" (Ismajli, 2013: 17)."

"Bunun **için** bizim yazılı belgelerimiz yok, Arnavut dili 'Kutsama Ayini' 1462'den itibaren yazılı bir dildir."

Yukarıda verdiğimiz örnekte {për-/ +} ön ekinin cümle içerisinde "için" anlamında kendi başına bir edat olarak işlev yaptığı görülmektedir. Arnavutçada oldukça işlek olan, isim, fiil, sıfat ve zarflara eklenerek sözcük türetebilen {për-/ +} ön ekinin de sözcüklerden ayrı yazıldığında cümle içinde edat işlevinde kullanıldığı bilinmektedir. Bir eylemde veya düşüncede "için, ilgili, dolaylı" anlamını vererek amaç belirtmek üzere belirtme hâlinde bir isim veya zamirden önce kullanılır (Lafe, 2002: 392).

(mos)

“Mos zotërimi i mjaftueshëm i rregullave të terminologjisë profesionale, mosnjohja e duhur e gjuhës shqipe dhe e gjuhës angleze gjatë përkthimit të materialeve nga fushat e shumta të dijes krijojnë një varg termash juridikë të panevojshëm dhe jo përkatës për gjuhën tonë (Hoxha vd. 2009: 1).”

“Profesyonel terminoloji kurallarının yeterli **olmaması**, birçok bilim alanındaki materyallerin çevrilmesi sürecinde Arnavut ve İngiliz dilinin gerekli şekilde **bilinmemesi**, bizim dilimiz açısından yasal bakımdan gereksiz ve uygun olmayan bir dizi terim oluşturmaktadır.”

Örnek cümlemizde açıkça görüldüğü gibi {mos+} ön eki hem bir sözcüğe eklenerek ön ek işlevinde hem de ayrı yazılarak edat işlevinde kullanılmıştır. Hem edat hem de ön ek olarak kullanılmasına rağmen her iki işlevinin de Türkçe anlamına bakıldığında neredeyse bir fark görülmemektedir. Her iki işlevde de olumsuzluk anlamı yüklemektedir. Ancak {mos+} ön ekinin cümle içinde edat olarak kullanılmasının farklı anlamlara yol açtığını da bilmek gerekir. Seçilen örnekte her ne kadar genel bir durum yansımaları olsa dahi Arnavutçanın kendine has istinasları bünyesinde barındıran bir dil olduğu unutulmamalıdır. Örneğin “mos” genel olarak olumsuzluk bildirirse de aynı zamanda emir ve istek kiplerinde, birşeyi zorla olumlu yapamamak için tavsiye edilen soru hitabetlerinde, kıyaslamaların daha az mümkün olabildiği ve hayret, aşağılama, mutsuzluk, hayalkırıklığı gibi ifadeleri güçlendirmekte kullanılan bir edat olarak da cümle içinde karşımıza sıkça çıkmaktadır (Bega ve Bega, 2018: 251-252). Bu nedenle dildeki unsurların özellikle yapım ekleri bağlamında incelenirken iyi analiz edilmesi gerekmektedir.

Arnavutçanın ön ekleriyle ilgili diğer bir dikkat çeken özellik ise yabancı kökenli ön eklerdir. Dilde her ne kadar işlek olmasalar da {a+}, {anti+}, {dis-/+}, {inter+} ve {pro+} gibi birçok yabancı kökenli ön eklerin zaman içinde Arnavutça sözcüklere de eklenerek türetme yaptıkları görülmektedir

(Dorda, 2015: 38). Bunların dışında son olarak da iki ön ekin birleşmesiyle oluşan ön ekler karşımıza çıkmaktadır. Genellikle dilde kullanılan iki ön ekin birleşmesiyle oluşan bu ön eklerin sözcüklere yeni anlamlar kattıkları görülmektedir (Topalli, 2011: 280). Burada da dikkat çeken husus ise birleşen ön eklerin hangi kurallar bağlamında işlev kazandığına dair net bir görüş bulunmamasıdır. Bazı sözcüklerde birleşik ön eklerden birinin tek başına sözcüklere kattığı anlama yakın türetmeler oluşurken, bir diğerinde ise tamamen her iki ekin de asli işlevi dışında bir anlam değişmesi görülebilmektedir.

Fonetik açıdan baktığımızda ise ön eklerle türeyen sözcüklerde ön ekin sözcüğe eklenmesi sürecinde istisnalar dışında ne ekte ne de sözcükte ses düşmesi veya türemesi gibi bir ses olayı yaşanmamaktadır. Ön eklerle türetmede karşımıza çıkan ses olayları ise ekleşme sürecine bağlı değildir. Bazı ön eklerin yalnızca diyalektlerde karşımıza çıkmasının yanı sıra bazıları ise diyalektlere göre ses değişimi gösterebilmektedir. Bunların hepsi Arnavutçanın diyalektlerinde karşımıza çıkan ve kendi kuralları bağlamında yaşanan ses değişimleridir.

Arnavutçanın ana iki diyalekti olan *Geg* ve *Tosk* diyalektlerinin fonetik, morfolojik ve leksikolojik açılardan belirli bazı farklılıkları bulunmaktadır. Arnavutçanın ön eklerinden bazılarının diyalektlerin fonetik kuralları çerçevesinde değişen bir sese sahip olması durumunda benzer değişimleri gösterdiklerini görmekteyiz. Bu durum işlek olan veya olmayan tüm ön eklerde karşımıza çıkabilmektedir. Ön eklerde görülen fonetik farklılıklar özellikle iki diyalekti birbirinden ayıran temel faktörlerin başında gelen nazal seslerde ve bazı ünlü ile ünsüz ses değişimlerinde rastlanılmaktadır. Bunun dışında dilde çok nadir rastlanan bazı ön eklerin ise yalnızca bu iki ana diyalektin yalnız birinde veya bölgesel alt diyalektlerde kullanıldığı görülmektedir (Shkurtaj, 2016: 40-64).

Tablo 1: Diyalektlerde Ön Eklerin Uğradığı Fonetik Değişimler

Ön ek	Diyalekt Kullanımları	Fonetik Farklılık
ç-	sh-, xh-, zh-	ünsüz değişimi
pas+	mbas+	nazal ses ve ünsüz değişimi
prapa+	mbrapa+	nazal ses ve ünsüz değişimi
c-/+	s-/+, x-/+, z-/+	ünsüz değişimi
ciri+	curru+	ünlü ve ünsüz ses değişimi
kaca+	--	yalnız <i>Geg</i> diyalektinde karşılaşılır
nj+	--	yalnız <i>Geg</i> diyalektinde karşılaşılır
pala+	palla+	ünsüz değişimi
që+	--	yalnız <i>Tosk</i> diyalektinde karşılaşılır

Arnavutça ön eklerde kimi zaman yaşanan ünsüz değişimi, eklendikleri sözcüğün ilk sesi, hecesi veya herhangi bir başka birimiyle doğrudan bağlantılı değildir. Bu değişimler eklerin kendi fonetik yapısının diyalektlere göre gösterdikleri değişimle açıklanmaktadır. Dolayısıyla hem *Geg* hem de *Tosk* diyalektlerini birbirinden ayıran en önemli unsur olan fonetik değişimler, Arnavutçanın ön eklerinin bölgelere göre geçirdikleri değişimlerinde de en önemli ve birincil etkeni olarak karşımıza çıkmaktadır (Hamiti, 2005: 57-58). Tablo içinde ayrıntılamaya çalıştığımız bu değişimleri örnekler bağlamında şu şekilde izah edebiliriz:

{ç-} ön eki

“*Se shumë herë në vënd të ndreqim, çkatërrojmë; edhe ja se si, skena zhvillohet në Korçë ka disa vjet* (Alarupi, 1935: 14).”

“Kaç keredir düzeltmek yerine **darmadağın ediyoruz** ve işte birkaç yıldır Korça’da gelişen sahne.”

{sh-} ön eki

“Serbët, në shenjë hakmarrje e **shkatërrojnë** kalanë (Blakaj, 2005: 36).”

“Sırlar intikam almak adına kaleyi **darmadağın ederler.**”

Yukarıdaki iki örnekte açıkça görüldüğü üzere {ç-} ve sesteşi olan {sh-} ön eklerinin farklı iki cümle içerisinde aynı fiile eklendikleri görülmektedir. Ekleşme sürecinde kendi diyalekt değişimleri dışında herhangi bir ünlü türemesi, ünsüz benzeşmesi vb. bir ses olayına rastlanmamaktadır. Aynı zamanda türettikleri fiile kattıkları anlamda da herhangi bir değişim bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu durum aslında aynı anlamı katan ön ekin diyalektlere göre uğradığı ses değişiminin bir tezahürü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir diğer örneğimizde ise:

{pas+} ön eki

“**Pasnesër** mbrëma do ta ha (Petro vd. 2009: 25).”

“**Yarından sonraki gün** akşamüstü yiyeceğim.”

{mbas+} ön eki

“Atë ditë qe ngjitë rrugës vetëm, ndërsa ajo e priti atje buzë lumi edhe nesër, edhe **mbasnesër** (Podrimja, 2013: 59)”

“Onu hem yarın hem **ertesı gün** nehir kıyısında beklerken, o yolu tek başına tırmandı.”

Yukarıda vermiş olduğumuz diğer örnek cümlelerde ise {pas+} ön eki ile sesteşi olan {mbas+} ön eki aynı sözcüğe eklenmek suretiyle iki farklı cümlede örneklendirilmiştir. Aynı şekilde Arnavutçanın iki ana diyalektini birbirinden ayıran temel fonetik özelliklerinden biri olan nazal ses olayını karşımıza çıkarmaktadır. Açıkça görüldüğü gibi /p/ sesi *Geg* diyalektinde sıkça karşılaşılan /mb/ burun sesine dönüşmektedir. Ancak türeyen sözcükte başka bir ses olayı veya anlam değişmesi görülmemektedir. Arnavutça {prapa+} ön ekinde birbirleriyle aynı işleve sahip {mbrapa+} ön eki ile sesteştir. Bunların dışında yalnızca diyalektlerde kullanılan ve standart

Arnavutçada herhangi bir işlevi bulunmayan ön ekler de mevcuttur. Bunları da şu şekilde örneklendirebiliriz:

{nj+} ön eki

“Qielli i dunjasë e rrethon tokën, **njashtu** qëndron lartë mbi të, andaj kudo që të jetë njeriu në rruzullin tokësor qielli qëndron mbi të (El Munexhid, 2011: 3).”

“Gökyüzü dünyayı çevreliyor, **işte öyle** onun üzerinde duruyor, bu yüzden insan nerede olursa olsun gökyüzü hep onun üzerinde durur.”

{që+} ön eki

“Shefi i Komunikimit i Presidencës së Turqisë, Fahrettin Altun, tha se sikur të mos ishin përpjekjet e vendosura të Turqisë në lidhje me vrasjen e gazetarit saudit Jamal Khashoggi, rasti do të mbulohej **qëmoti**, raporton Anadolu Agency (AA) (Yıldırım, 2018).”

“Türkiye Cumhurbaşkanlığı İletişim Daire Başkanı Fahrettin Altun, Türkiye'nin Suudi gazeteci Cemal Kaşıkçı'nın öldürülmesiyle ilgili kararlı çabaları olmasaydı, **çok evvelden** olayın üstü örtülecekti, dedi., diye bildirdi Anadolu Ajansı (AA).”

Yukarıda vermiş olduğumuz {nj+} öne eki Arnavutçanın Geg diyalektinde, {që+} ön eki ise Tosk diyalektinde kullanılan iki farklı işlevde olan ön eklerdir. Diğer sestış örneklerde olduğu gibi bu eklerin de diyalektlerin fonetik ayrımlarıyla bağlantılı özellikleri mevcuttur. Nazal seslerin Geg diyalektini Tosk diyalektinden ayıran önemli unsurların başında gelmesi ve /nj/ sesinin de Arnavutçanın nazal seslerinden biri olması bu durumu izah etmekte karşımıza çıkan en önemli kanıt olarak durmaktadır. Ancak Arnavutçanın dilbilgisini kapsayan birçok alanda olduğu gibi ekleşme süreçlerinde yaşanan değişim ve gelişimlerin de özellikle diyalektlerde kullanılan ekler bağlamında eksik noktaları bulunmaktadır. Bunların başlıca sebepleri arasında coğrafi farklılıklar nedeniyle diyalektlerin birbirinden zaman içinde ayrışmaları, başka dillerden

birbirlerinden bağımsız olarak etkilenmeleri, Arnavutçanın tarih sürecinde miras edindiği veya gelişim ve değişim süreçlerinde kazandığı unsurlardan kaynaklanan etkenler gibi birçok unsuru sıralayabiliriz.

Arnavut dilinde işlek olan, işlek olmayan ve diyalektlere göre değişen farklı türde ön eklerin bulunması konunun sınırlarının tespiti noktasında alanı oldukça genişletmektedir. Genel olarak bakıldığında Arnavut dilinde {ç-}, {mbi-/+}, {mos+}, {nën-/+}, {para-/+}, {pas+}, {për-/+} ve {prapa+} ön ekleri diğer eklerle göre daha işlek ve üretkenlerdir (Agalliu, 2002: 145). Ancak belirli alanlarda, örneğin sıfat türetmede {jo+} ve {pa+} ön ekleri veya {ç-} ökinin diyalekt sesteşi olan {sh-} ön eki ile {ri-/+} ön eklerinin fiil türetmede olduğu gibi, bazı ön eklerin de üretken olduğu bilinmektedir. Arnavut dilinde işlek olmayan veya nadiren görülen {a+}, {akë+}, {anti+}, {b(ë)+}, {c-/+}, {cirri+}, {curru+}, {çarra-/+}, {çilli-}, {d(ë)-}, {dis-/+}, {e+}, {f-}, {g(ë)-/+}, {k(ë)-/+}, {kaca+}, {kakë+}, {kala+}, {kata+}, {katra+}, {ko+}, {koko+}, {koco+}, {kolo+}, {kollo+}, {kor(r)o+}, {kse-/+}, {ku+}, {kuku+}, {l(ë)-/+}, {m(ë)+}, {ma+}, {me+}, {n(ë)-/+}, {nëpër+}, {ndër-/+}, {nj+}, {pala+}, {pici+}, {pili+}, {pre+}, {pro+}, {q+}, {që+}, {r(ë)-/+}, {s+}, {skë(r)-/+}, {spër-}, {stër-/+}, {shala-/+}, {shara+}, {shpër-}, {t(ë)-/+}, {tej-}, {tu-} ve {v-} ön ekleri de art ve eş zamanlı incelemelerde karşımıza çıkmaktadır (Xhuvani ve Çabej, 1976: 151-186). Bunların içinde Hint-Avrupa dil ailesine mensup en eski dillerden ve Arnavutçanın atası sayılan İlirceden miras olarak değerlendirilen {a+}, {d(ë)-}, {e+}, {f-}, {g(ë)-/+}, {k(ë)-/+}, {l(ë)-/+}, {s+} ve {v-} ön eklerinin de günümüzde üretkenlikleri bulunmamaktadır (Bokshi, 2014: 82).

Arnavutçada yer alan hem işlek hem de işlek olmayan ön eklerin bir diğer özelliği ise birden fazla sözcük türüne aynı ekin eklenebilmesidir. Bu durum her ek için geçerli olmasa da yalnızca bir sözcük türüne eklenen ve türettiği sözcüklere aynı anlamı katan ön ek sayısı diğerlerine nazaran oldukça azdır. Kimi işlek veya işlek olmayan ekler hem isme hem fiile hem sığata hem de zarfa eklenebilmektedir. Kimileri ise en az ikisine ve özellikle

hem isim hem de fiile eklenebilmektedir. Aynı zamanda türetilen sözcüğün de türünü değiştirebildiği gibi türettikleri sözcüklere aynı türde olsa bile farklı anlamlar kattığı da görülmektedir. Bu nedenle konunun öz bir şekilde anlaşılması açısından sözcükler üzerinden ekleşme süreçlerinin işlevlerinin Türkçe yapım eklerinde olduğu gibi incelenmesinde fayda vardır.

İsimlerde Ön Eklerle Türetme

Arnavutçada ön eklerin isimlere eklenerek isim türetme işlevi diğer ön ekler ile yapılan türetmelere göre en işlek olanıdır. Bunun yanı sıra işlev bakımından isimden isim türetme kadar işlek olmasa da isimlere eklenerek fiil, sıfat ve zarf da türettiği görülmektedir. İsimden isim türetmede en işlek olan ek {*mos+*} ön ektir. Bununla birlikte {*mbi+*}, {*nën+*}, {*para+*}, {*pas+*}, {*për+*} ve {*prapa+*} ön ekleri de isimden isim türetmede oldukça işlek olan ön eklerdir. İsimden fiil ve zarf türetmede {*për+*} ön eki, sıfat türetmede ise {*pa+*} ön eki en sık karşılaşılan ön eklerdir. Ancak {*pa+*} ön eki ile isimden türeyen sıfatlar Arnavutçanın kendi dilbilim kuralları dâhilinde cinslere göre önüne bir iyelik takısı alırlar. Bu özelliklerin dışında ayrıca {*para+*} ve {*pas+*} ön ekleri de isimden zarf türetmede karşımıza çıkan işlek ön ekler arasında gösterilmektedir (Agalliu, 2002: 145).

Tablo 2: İsimden İsim Türeten Arnavutça Ön Ekler ve Türkçe Karşılıkları

Ön ek	İsim	Türkçe Karşılığı	Türemiş İsim	Türkçe Karşılığı
mbi+	kohë	zaman	mbikohë	mesai
mos+	besim	inanç	mosbesim	inançsızlık, güvensizlik
nën+	drejtor	yönetici, müdür	nëndrejtor	müdür/yönetici yardımcısı
pa+	barazi	eşitlik	pabarazi	eşitsizlik
para+	shtesë	ek	parashtesë	ön ek

pas+	goditje	vurma, vuruş, darbe	pasgoditje	artçı
për+	emër	isim	përemër	zamir
prapa+	shtesë	ek	prapashtesë	son ek

Arnavutça {mbi+} ön eki dilde oldukça işlek bir ektir. İsimden isim türetirken eklendiği sözcüklere üstünlük, fazlalık veya aşırılık anlamları yükler (Lafe, 1976: 208). Arnavut dilinde {mbi+} ön eki ile isimlerden türemiş bazı isimler şunlardır: *mbidozë* “yüksek doz, miktar” < *mbi+dozë* < *dozë* “doz, miktar” : *mbiemër* “soyad, sıfat” < *mbi+emër* < *emër* “ad, isim” : *mbikalim* “üst geçit” < *mbi+kalim* < *kalim* “geçme, geçiş” : *mbikohë* “mesai” < *mbi+kohë* < *kohë* “zaman” : *mbikrah* “üst kol, üst kanat” < *mbi+krah* < *krah* “kol, kanat” : *mbingarkesë* “aşırı yük” < *mbi+ngarkesë* < *ngarkesë* “yük” : *mbinjeri* “olağanüstü yetekli ve güçlü insan” < *mbi+njeri* < *njeri* “insan” : *mbiprodhim* “aşırı üretim, üretim fazlası” < *mbi+prodhim* < *prodhim* “üretim, üretme” : *mbipunë* “işgücü fazlası, artık emek” < *mbi+punë* < *punë* “iş, çalışma” : *mbishtresë* “üst tabaka, üst katman” < *mbi+shtresë* < *shtresë* “tabaka, katman” : *mbistrukturë* “üst yapı” < *mbi+strukturë* < *strukturë* “yapı, özellik” : *mbishtresë* “üst tabaka, üst katman” < *mbi+shtresë* < *shtresë* “tabaka, katman” : *mbitokë* “arazi yüzeyi” < *mbi+tokë* < *tokë* “toprak, arazi” : *mbivlerë* “artı değer” < *mbi+vlerë* < *vlerë* “değer” vb.

“*Mbiemër quhet ajo pjesë e ligjeratës që emërton një tipar (cilësi, veti, marrëdhënie) të sendit...* (Dhrimo, 2002: 153)”

“*Sıfat, bir şeyin durumunu (nitelik, özellik, bağ) tanımlayan bir dilbilgisi özelliği olarak adlandırılır...*”

Arnavutça isimlerin önüne gelen en işlek ek {mos+} ön ektir. Bu ön ek ile oluşan sözcüklerde genellikle bir sürecin veya bir hareketin eksikliği anlamlarının yüklendiği görülmektedir (Samara, 1985: 113). Arnavut dilinde {mos+} ön eki ile isimlerden türemiş bazı isimler şunlardır: *mosardhje*

“gelememe” < *mos+ardhje* < *ardhje* “geliş, gelme” : *mosarritje* “varamama, ulaşamama, başaramama” < *mos+arritje* < *arritje* “ulaşma, varma, başarma” : *mosbarazi* “eşit olmama, eşitsizlik” < *mos+barazi* < *barazi* “eşitlik” : *mosbesim* “inanmama, güvensizlik, şüphe” < *mos+besim* < *besim* “inanç” : *mosbindje* “itaatsizlik, başkaldırma, ikna olmama” < *mos+bindje* < *bindje* “boyun eğme, itaat etme, ikna olma” : *mosdashje* “isteksizlik” < *mos+dashje* < *dashje* “isteme, istek” : *mosdëgjim* “duymama, dinlememe” < *mos+dëgjim* < *dëgjim* “duyma, dinleme” < *dëgjim* “duyma, dinleme” : *mosdije* “bilgisizlik, cehalet” < *mos+dije* < *dije* “bilgi, bilme” : *mosinteresim* “ilgi eksikliği, ilgilenmeme” < *mos+interesim* < *interesim* “ilgi, ilgilenme” : *moskënaqësi* “hoşnutsuzluk, memnuniyetsizlik” < *mos+kënaqësi* < *kënaqësi* “memnuniyet” : *moskuptim* “anlamama” < *mos+kuptim* < *kuptim* “anlama” : *mosmarrëveshje* “anlaşamama, anlaşmazlık” < *mos+marrëveshje* < *marrëveshje* “anlaşma” : *mosnjohje* “tanımama” < *mos+njohje* < *njohje* “tanıma” : *mosplotësim* “tamamlayamama” < *mos+plotësim* < *plotësim* “tamamlama” : *mospranim* “kabul etmeme” < *mos+pranim* < *pranim* “kabul etme” : *mossukses* “başarısızlık, başaramama” < *mos+sukses* < *sukses* “başarı” : *moszhivillim* “gelişememe” < *mos+zhivillim* < *zhivillim* “gelişme, gelişim” vb.

“- Mundet, - thashë unë, por me **mosbesim** (Agolli, 2016: 117).”

“-Muhtemelen, -dedim ama hiç **inancım** yoktu (Agolli, 2018: 130).”

Arnavutça {*nën+*} ön eki de dilde işlek bir ektir. Eklendiği isimlere bir şeyin veya bir eylemin diğerlerinin altında, aşağısında veya başka bir şeyin altında, aşağısında olduğu anlamlar katar. Ayrıca askerî rütbelerde ve yönetici sınıflarının ayrımında da bu ön eke sıkça rastlanmaktadır (Xhuvani ve Çabej, 1976: 168). Arnavut dilinde {*nën+*} ön eki ile isimlerden türemiş bazı isimler şunlardır: *nënbark* “alt karın” < *nën+bark* < *bark* “karın” : *nënbuzë* “dudak altı, eyer” < *nën+buzë* < *buzë* “dudak” : *nënçati* “çatı altı, çatı odası, katı” < *nën+çati* < *çati* “çatı” : *nëndialekt* “alt diyalekt” < *nën+dialekt* < *dialekt* “diyalekt” : *nëndrejtor* “yönetici veya müdür yardımcısı” < *nën+drejtor* <

drejtor “yönetici, müdür” : *nëndorë* “el altı” < *nën+dorë* < *dorë* “el” : *nënpletë* “yazı eki” < *nën+pletë* < *pletë* “kağıt” : *nëngrup* “alt grup, alt küme” < *nën+grup* < *grup* “grup, küme” : *nënklasë* “alt sınıf” < *nën+klasë* < *klasë* “sınıf” : *nënkolonel* “yarbay” < *nën+kolonel* < *kolonel* “albay” : *nënkomitët* “alt kurul” < *nën+komitët* < *komitët* “kurul” : *nënkryetar* “astbaşkan, başkan yardımcısı” < *nën+kryetar* < *kryetar* “başkan” : *nënpikë* “alt konu” < *nën+pikë* < *pikë* “konu, nokta” : *nënprefekt* “vali yardımcısı” < *nën+prefekt* < *prefekt* “vali” : *nënoficer* “ast subay” < *nën+oficer* < *oficer* “subay” : *nënsistem* “alt sistem” < *nën+sistem* < *sistem* “sistem” : *nënshkrim* “imza” < *nën+shkrim* < *shkrim* “yazı, yazma” : *nënshtresë* “alt tabaka, alt katman” < *nën+shtresë* < *shtresë* “tabaka, katman” : *nëntitull* “alt başlık” < *nën+titull* < *titull* “başlık” vb.

“Në fillim kishim 6 mësuës ku drejtoreshë ishte Rudina Maksuti e **nëndrejtor** Mentor Hoxha (Skarra, 2012: 5).”

“En başta müdirenin Rudina Maksuti ve **müdür yardımcısının** Mentor Hoxha olduğu altı öğretmenimiz vardı.”

Arnavutça {*pa+*} ön eki ile az sayıda karşıtlık anlamları yüklenen isimler karşımıza çıkmaktadır (Bazaj, 2014: 95). Arnavut dilinde {*pa+*} ön eki ile isimlerden türemiş bazı isimler şunlardır: *paaftësi* “yeteneksizlik” < *pa+aftësi* < *aftësi* “yetenek”: *pabarazi* “eşitsizlik” < *pa+barazi* < *barazi* “eşitlik” : *pakënaqësi* “memnuniyetsizlik” < *pa+kënaqësi* < *kënaqësi* “memnuniyet” gibi.

“Të gjitha këto **pabarazi** në vendimmarrje janë të kushtëzuara nga shumë faktore ekonomikë (Allite, 2013: 14).”

“Karar vermede bütün bu **eşitsizlikler**, birçok ekonomik faktörlerden kaynaklanmaktadır.”

Arnavutça {*para+*} ön eki de dilde oldukça işlek bir ek olarak karşımıza çıkmaktadır. Eklendiği isimlere bir şeyden daha önce gerçekleşen olay veya durumu belirten anlamlar katmaktadır (Agalliu, 2002: 145). Arnavut dilinde {*para+*} ön eki ile isimlerden türemiş bazı isimler şunlardır: *paraburgim*

“hapise girmeden önceki durum, gözaltı” < *para+burgim* < *burgim* “hapis olma” : *paracaktim* “ön tespit” < *para+caktim* < *caktim* “tespit etme” : *paraçlirim* “özgürlükten önceki durum, esaret” < *para+çlirim* < *çlirim* “özgürlük” : *paragjykim* “ön yargı” < *para+gjykim* < *gjykim* “yargı, yargılama” : *parakrah* “alt kol, ön kol” < *para+krah* < *krah* “kol, kanat” : *parakusht* “ön koşul, ön şart” < *para+kusht* < *kusht* “şart, koşul” : *paralajmërim* “ön bilgilendirme” < *para+lajmërim* < *lajmërim* “haber verme, bilgilendirme” : *paralindje* “erken doğum” < *para+lindje* < *lindje* “doğma, doğum” : *paramjekim* “ön tedavi” < *para+mjekim* < *mjekim* “tedavi” : *parandjenjë* “önsezi” < *para+ndjenjë* < *ndjenjë* “sezi, his” : *parapagesë* “ön ödeme, peşin ödeme” < *para+pagesë* < *pagesë* “ödeme, maaş” : *pararojë* “öncü” < *para+rojë* < *rojë* “koruma” : *paraskenë* “ön sahne, sahne önü” < *para+skenë* < *skenë* “sahne” : *parastudim* “ön çalışma” < *para+studim* < *studim* “çalışma” : *parashtesë* “ön ek” < *para+shtesë* < *shtesë* “ek” vb.

“*Paragjykimet* janë qëndrime të përcjellura me emocione të forta të cilat mbështeten në informacione të pasakta dhe janë shkak i sjelljeve të shumta negative, në mes te cilave është edhe diskriminimi. (Gjukanoviq ve Raiçeviq, 2019: 9)”

“**Ön yargılar**, belirli olmayan bilgilere dayanan ve bunların arasında ayrımcılığın da yer aldığı negatif davranışların sonucunda oluşan güçlü duyguların eşliğinde var olan olgulardır.”

Arnavutça {*pas+*} ön eki eklendiği isimlere bir şeyden daha sonra gerçekleşen olay veya durumu belirten anlamlar katmaktadır (Xhuvani ve Çabej, 1976: 171). Aynı zamanda Geg diyalektinde {*mbas+*} ön eki olarak karşımıza çıkmaktadır. Arnavut dilinde {*pas+*} ön eki ile isimlerden türemiş bazı isimler şunlardır: *pasgoditje* “artçı” < *pas+goditje* < *goditje* “vurma, vuruş, darbe”: *pasgrushtë* “yumruk arkası” < *pas+grushtë* < *grushtë* “yumruk”: *paskrah* “arka kol” < *pas+krah* < *krah* “kol” : *paskrye* “kafa arkası” < *pas+krye* < *krye* “kafa” : *passhkrim* “yazı eki, ek yazı, dipnot” < *pas+shkrim* < *shkrim* “yazma, yazı” vb.

“Pas këtij termeti u regjistruan edhe 130 *pasgoditje*. (Pervizi, 2016: 67)”

“Bu depremden sonra 130 daha **artçı** kaydedildi.”

Arnavutça {*për+*} ön eki isimden isim türetmede çok üretken değildir. Eklendiği isimlere farklı anlamlar katar (Agalliu, 2002: 145). Arnavut dilinde {*për+*} ön eki ile isimlerden türemiş bazı isimler şunlardır: *përçmim* “kötüleme, aşağılama” < *për+çmim* < *çmim* “kanı, değer” : *përemër* “zamir” < *për+emër* < *emër* “ad, isim” : *përftesë* “ön hazırlık, ön çalışma” < *për+ftesë* < *ftesë* “davet, davetiye” vb.

“Pjesa më e madhe e **përemrave** të pacaktuar janë të formuar me përngjitje. (Sherko ve Shumeli, 2013: 413)”

“Belirsiz **zamirlerin** en büyük bölümü yapıştırma yöntemiyle oluşanlardır.”

Arnavutça {*prapa+*} ön eki de dilde işlek bir ektir. Eklendiği isimlere bir şeyin hemen arkasından gerçekleşen olay veya durum ifadesi katmaktadır. Geg diyalektinde {*mbrapa+*} olarak karşımıza çıkmaktadır (Xhuvani ve Çabej, 1976: 175). Arnavut dilinde {*prapa+*} ön eki ile isimlerden türemiş bazı isimler şunlardır: *prapagojë* “ağız arkası” < *prapa+gojë* < *gojë* “ağız” : *prapakokë* “kafa arkası” < *prapa+kokë* < *kokë* “baş, kafa” : *prapamal* “dağ arkası” < *prapa+mal* < *mal* “dağ” : *prapamalas* “dağ arkasında oturan kişi” < *prapa+malas* < *malas* “dağda yaşayan, dağlı” : *prapambetje* “geri kalma” < *prapa+mbetje* < *mbetje* “kalma” *prapaskenë* (*mbrapaskenë*) “sahne arkası, kulis” < *prapa+skënë* (*mbrapa+skënë*) < *skënë* “sahne” : *prapashtesë* (*mbrapashtesë*) “son ek” < *prapa+shtesë* (*mbrapa+shtesë*) < *shtesë* “ek” : *prapavesh* “kulak arkası” < *prapa+vesh* < *vesh* “kulak” : < *prapavijë* (*mbrapavijë*) “arka plan, destek” < *prapa+vijë* (*mbrapa+vijë*) < *vijë* “çizgi, hat” vb.

“Një fjalë mund të ndërrojë trajtë e kuptim kur merr parashtesa dhe **prapashtesa**. (Cipo, 2015: 65)”

“Bir sözcük ön ek ve **son ek** aldığı anda türünü ve anlamını değiştirebilir.”

Arnavutça ön eklerle isimlerden fiil türetme, diğer türetmelere göre nadir karşılaşılan durumlardan biridir. Bu işlevde yalnızca {për+} ön eki karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 3: İsimden Fiil Türeten Arnavutça Ön Ekler ve Türkçe Karşılıkları

Ön ek	İsim	Türkçe Karşılığı	Türemiş Fiil	Türkçe Karşılığı
për+	krah	kol	përkrah	kollamak, desteklemek

Arnavutça {për+} ön eki isimlere eklenerek anlamlarına yakın fiiller türetmektedir (Buxheli, 2008: 126). Arnavut dilinde {për+} ön eki ile isimlerden türemiş bazı fiiller şunlardır: përgjak “kanatmak” < për+gjak < gjak “kan” : përkrah “kollamak, desteklemek, korumak” < për+krah < krah “kol” gibi.

20

“Ai tha se Zvicra ka njohur pavarësinë e Kosovës dhe do të vazhdojë të përkrah Kosovën në integrimet Euro-Atlantike (Forca Jonë Gazetesi, 2016: 2).”

“O, İsviçre’nin Kosova’nın bağımsızlığını tanıdığını ve Kosova’yı Avrupa-Atlantik entegrasyonlarında **desteklemeye** devam edeceğini söyledi.”

İsimlere eklenerek sıfat türeten en işlek ek ise {pa+} ön ekidir. Türettiği sıfatlar genellikle ilgeç yardımıyla sıfata dönüşür.

Tablo 4: İsimden Sıfat Türeten Arnavutça Ön Ekler ve Türkçe Karşılıkları

Ön ek	İsim	Türkçe Karşılığı	Türemiş Sıfat	Türkçe Karşılığı
pa+	anë	köşe, taraf, yan	i (e) paanë	köşesiz, tarafsız, yansız

Arnavutça {pa+} ön eki dilde çok fazla işlek değildir. Bu ön ek ile dilde birkaç ilgeçli sıfat türemiştir. Türettiği sıfatlara genellikle eksiklik veya

olumsuzluk anlamı kattığı görülmektedir (Dhrimo, 2002: 185). Arnavutça {pa+} ön eki ile dilde türemiş bazı sıfatlar şunlardır: *i (e) paajër* "havasız" < *pa+ajër* < *ajër* "hava" : *i (e) paanë* "köşesiz, tarafsız, yansız" < *pa+anë* < *anë* "köşe, taraf, yan" : *pababë* "babasız, yetim" < *pa+babë* < *babë* "çocuğu olan erkek, baba" : *i (e) pabesë* "sözünde durmayan, inanılmaz, güvenilmez kimse" < *pa+besë* < *besë* "yemin, ant, söz" : *pabisht* "kuyruksuz" < *pa+bisht* < *bisht* "kuyruk" : *i (e) paderë* "ailesi olmayan, evsiz" < *pa+derë* < *derë* "kapı" : *paemër* "adsız, isimsiz" < *pa+emër* < *emër* "ad, isim" : *i (e) pafe* "dinsiz, inançsız" < *pa+fe* < *fe* "din, inanç" : *i (e) pajetë* "ölu" < *pa+jetë* < *jetë* "hayat" : *pakujdes* "dikkatsiz" < *pa+kujdes* < *kujdes* "dikkat" : *paligjë* "kanunsuz, yasal olmayan" < *pa+ligj* < *ligj* "kanun, yasa" vb.

"Qielli është si një oqean i *paanë* (Topbash, 2010: 155)."

"Gökyüzü **köşesiz** bir okyanus gibidir."

Arnavutçada ön eklerle türemiş zarflar yalnızca isimlerden türemektedir. Herhangi bir fiil, sıfat veya zarftan ön ek ile zarf türememektedir. İsimlerden zarf türetmede en çok karşılaşılan {për+}, {para+} ve {pas+} ön ekleridir.

Tablo 5: İsimden Zarf Türeten Arnavutça Ön Ekler ve Türkçe Karşılıkları

Ön ek	İsim	Türkçe Karşılığı	Türemiş Zarf	Türkçe Karşılığı
për+	ditë	gün	përditë	hergün, günlük
para+	histori	tarih	parahistori	tarih öncesi
pas+	luftë	savaş	pasluftë	savaş sonrası

Arnavutça {për+} ön ekinin dilde en işlek kullanımı isimden zarf türetmesidir. Eklendiği sözcüklere farklı anlamlar katar (Ajeti, 2017: 524). Arnavut dilinde {për+} ön eki ile isimlerden türemiş bazı zarflar şunlardır: *përballë* "karşı karşıya" < *për+ballë* < *ballë* "kaş ile saç arasında kalan yüz

parçası, alın" : *përbrenda* "içten, içeride" < *për+brenda* < *brenda* "içinde" : *përbuzë* "ağızına kadar" < *për+buzë* < *buzë* "dudak" : *përditë* "hergün, günlük" < *për+ditë* < *ditë* "gün" : *përfaqe* "açıkça, alenen" < *për+faqe* < *faqe* "yüz, yanak" : *përjashtë* "dışarıda, dışarıdan" < *për+jashtë* < *jashtë* "dışa, dışarı" : *përmes* "arasından, ortasından" < *për+mes* < *mes* "ara, orta" : *përnatë* "her gece, gecelik" < *për+natë* < *natë* "gece" vb.

"Hyra në kafe 'Tirana' dhe u ula në një tryezë **përballë** dritares (Agolli, 2016: 36)."

"Kafe Tirana'ya girdim ve pencerenin **önündeki** masalardan birine oturdum (Agolli, 2018: 38)."

Arnavutça {*para+*} ön eki de isimlerden zarf türetmede sıkça karşılaşılan bir ektir. Eklendiği isimlere bir şeyden daha önce gerçekleşen olay veya durumu belirten anlamlar katarak durum ve zaman zarfları türetir (Xhuvani ve Çabej, 1976: 171). Arnavut dilinde {*para+*} ön eki ile türemiş bazı zarflar şunlardır: *paraçlirim* "özgürlük öncesi" < *para+çlirim* < *çlirim* "özgür olma, özgürlük" : *paradite* "öğlenden önce" < *para+ditë* < *ditë* "gün" : *paradreke* "öğlenden önce" < *para+drekë* < *drekë* "öğlen" : *parahistori* "tarih öncesi" < *para+histori* < *histori* "tarih" vb.

"Sot **paradite**, në Federatën Shqiptare të Futbollit u hodh shorti për Kampionatin Kombëtar të kësaj kategorie. (Albania Futboll Dergisi, 2015: 23)"

"Bugün **öğlenden önce**, Arnavut Futbol Federasyonunda Ulusal Şampiyona kategorisi için kura çekildi."

Arnavutça {*pas+*} ön eki ise {*para+*} ön ekinin tam aksine türettiği zarflara bir şeyden daha sonra gerçekleşen olay veya durumu belirten anlamlar katmaktadır (Dhrimo, 2002: 185). Arnavut dilinde {*pas+*} ön eki ile türemiş bazı zarflar şunlardır: *pasdarkë* (*mbasdarkë*) "akşamdan sonra" < *pas+darkë* (*mbas+darkë*) < *darkë* "gece" : *pasdite* (*mbasdite*) "öğleden sonra" < *pas+ditë* (*mbas+ditë*) < *ditë* "gün" : *paslindje* "doğum sonrası" < *pas+lindje* <

lindje “doğma, doğum” : *pasluftë* “savaş sonrası” < *pas+luftë* < *luftë* “savaş” : *pasnesër* (*mbasnesër*) “yarından sonra, ertesi gün” < *pas+nesër* (*mbas+nesër*) < *nesër* “yarın” : *pasvdekje* “ölüm sonrası” < *pas+vdekje* < *vdekje* “ölüm, ölme” vb.

“Në çastin kur iu kujtua viti i **pasluftës** në Çamëri, Sylva thuajse donte t’u ikte kujtimeve trishtuese dhe ndërmendi se kishte kaluar koha e xhuma-namazit. (Mehmeti, 2011: 160)”

“Çamerya’daki **savaş sonrası** da kötü anılardan uzaklaşmak istemişti ve ilk aklında geldiği an Cuma namazı vaktinin geçtiğini hatırladı (Mehmeti, 2018: 116).”

Fiillerde Ön Eklerle Türetme

Arnavutçada fiillere eklenen ön ekler yalnızca fiil türetirler. Herhangi bir fiil yalnızca ön ekle türeyerek isim, sıfat veya zarfa dönüşmez. Ön ekler ile fiillerden fiil türetmede en işlek ekler {ç-} ve {për-} ön ekleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunların dışında az da olsa {c-}, {mbi-}, {nën-}, {ndër-} ve {ri-} ve {stër-} gibi ön ekler de fiillerden fiil türeten ön ekler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 6: Fiilden Fiil Türeten Arnavutça Ön Ekler ve Türkçe Karşılıkları

Ön ek	Fiil	Türkçe Karşılığı	Türemiş Fiil	Türkçe Karşılığı
ç-	lidh	bağlamak	çlidh	serbest bırakmak, çözmek
mbi-	fitoj	kazanmak	mbifitoj	çok kazanmak
ndër-	hyj	girmek	ndërhyj	araya girmek
nën-	shtroj	sermek	nënshtroj	tabi etmek
për-	flas	konuşmak	përflas	kötülemek, iftira etmek
ri-	botoj	yayınlamak	ribotoj	yeniden yayınlamak

stër-	holloj	inceltmek	stërholloj	aşırı inceltmek
-------	--------	-----------	------------	-----------------

Arnavutça {ç-} ön eki fiil türetmede en işlek ekler arasındadır. Bu ön ekin diyalektlere göre kullanımı değişen birçok sesteşi bulunur. Bunlar {sh-}, {zh-} ve {xh-} ön ekleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ön eklerin hepsi Arnavutçada fiil türeten eklerdir ve başka işlevleri yoktur. Fakat {ç-} ön ekinin işlev bakımından {sh-} ön ekine kıyasla kullanım alanı daha sıktır. Eklendikleri fiillere karşıtlık veya zıtlık anlamları yüklerler (Xhuvani ve Çabej, 1976: 154). Arnavut dilinde {ç-} ön eki ile türemiş bazı fiiller şunlardır: *çideologjizoj* “fikirsizleşmek” < *ç-ideologjizoj* < *ideologjizoj* “fikirlenmek, fikir sahibi olmak” : *çlidh* “serbest bırakmak, çözmek” < *ç-lidh* < *lidh* “bağlamak” : *çlyrësoj* “yağdan temizlenmek” < *ç-lyrësoj* < *lyrësoj* “yağlanmak” : *çmagnetizoj* “manyetikliği yok etme” < *ç-magnetizoj* < *magnetizoj* “manyetikleştirme” : *çmbledh* “dağıtmak” < *ç-mbledh* < *mbledh* “toplamak” : *çmbështjell* “açmak, çözmek” < *ç-mbështjell* < *mbështjell* “sarmak, dolamak, örtmek” : *çmbush* “boşaltmak” < *ç-mbush* < *mbush* “doldurmak” : *çnderoj* “onursuzlaştırmak” < *ç-nderoj* < *nderoj* “onurlandırmak” : *çngjyroj* “renksizleştirmek” < *ç-ngjyroj* < *ngjyroj* “renklendirmek” : *çorientoj* “yönelememek, yanlış yönelmek, şaşırma” < *ç-orientoj* < *orientoj* “yönelmek” : *çrregulloj* “bozma” < *ç-rregulloj* < *rregulloj* “düzeltmek, düzenlemek” : *çrrotulloj* “tersine çevirmek” < *ç-rrotulloj* < *rrotulloj* “çevirmek, döndürmek” : *çthurje* “sökme, çözme” < *ç-thurje* < *thurje* “örme, düğümlemek” vb.

“Për më tepër, i **çlidh** të gjithë litarët duke i lëshuar tërësisht nga dora, në përpjekje për t'i shtrënguar tej mase (Krasniqi, 2016: 136).”

“Daha çok, tamamıyla elinden salarak, daha da sıkılaştırmak çabasıyla, bütün ipleri **çözüyor**.”

Arnavutça {mbi-} ön eki fiillere eklendiğinde bir eylemin diğerlerinden üstünlüğünü veya üzerinde oluşunu belirten anlamlar katar. Ayrıca bazı fiillere eklendiğinde yapılan eyleme yoğunluk anlamı da kattığı

görülmektedir (Demiraj, 2002: 352). Arnavut dilinde {*mbi-*} ön eki ile türemiş bazı fiiller şunlardır: *mbiçmoj* “bir şeyin değerini arttırmak, gereğinden fazla değer biçmek” < *mbi-çmoj* < *çmoj* “bir şeye değer biçmek, değerlendirmek” : *mbifitoj* “çok kazanmak” < *mbi-fitoj* < *fitoj* “kazanmak” : *mbiharxhoj* “fazla harcamak” < *mbi-harxhoj* < *harxhoj* “harcamak” : *mbikaloj* “bir şeylerin üstünden geçmek” < *mbi-kaloj* < *kaloj* “geçmek” vb.

“*i mbiçmon forcat e veta.* (Thomai vd, 2006: 604)”

“kendi güçlerini **üstün görür.**”

Arnavutça {*ndër-*} ön eki dilde işlek olmayan ök eklerdendir. Genellikle Geg diyalektinde karşımıza çıkmaktadır. Eklendiği fiillere farklı anlamlar yükler (Buxheli, 2008: 118). Arnavutça {*ndër-*} ön eki ile dilde türemiş bazı fiiller şunlardır: *ndërhyj* “araya girmek, müdahale etmek” < *ndër-hyj* < *hyj* “girmek” : *ndërlidh* “birbirine bağlanmak” < *ndër-lidh* < *lidh* “bağlamak” : *ndërmarr* “üstüne almak, üslenmek” < *ndër-marr* < *marr* “almak” gibi.

“*Më shkrep në mendje se dorlecit do t'i duhen edhe krahë, por nuk dua të ndërhyj* (Hamiti, 2014: 11).”

“Bir anda aklıma korkuluğun kollara da ihtiyacı olacağı geliyor ama **araya girmek** istemiyorum.”

Arnavutça {*nën-*} ön eki eklendiği fiillere bir şeyin veya bir eylemin diğerlerinin altında, aşağısında olduğu anlamlarını katar (Demiraj ve Cikuli, 1982, 293). Arnavutça {*nën-*} ön eki ile dilde türemiş bazı fiiller şunlardır: *nënçmoj* “değerini düşürmek” < *nën-çmoj* < *çmoj* “bir şeye değer biçmek, değerlendirmek” : *nënkuptoj* “çıkarım yapmak” < *nën-kuptoj* < *kuptoj* “anlamak” : *nënshkruaj* “imzalamak” < *nën-shkruaj* < *shkruaj* “yazmak” : *nënshtroj* “tabi olmak” < *nën-shtroj* < *shtroj* “bir şeyi sermek” : *nënvlerësoj* “gerçek değerinin altında bir değer biçmek, küçümsemek” < *nën-vlerësoj* < *vlerësoj* “değer biçmek, değerlendirmek, değerini ortaya koymak” vb.

“Nuk kam qëllim të **nënvlerësoj** kontributin e punëtorëve pedagogjikë në arsimimin e femijëve dhe mendoj se shkollimi tek ne është relativisht cilësor. (Rill ve Franovic, 2005: 281)”

“Öğretim elemanlarının çocukların eğitimindeki katkısını **hafife almak** niyetinde değilim ve bizdeki eğitimin nispeten daha yüksek kalitede olduğunu düşünüyorum.”

Arnavutça {për-} ön eki eklendiği fiillere farklı anlamlar katarak yeni fiiller türeten işlek bir ektir (Demiraj, 2002: 349). Arnavut dilinde {për-} ön eki ile türemiş bazı fiiller şunlardır: *përbëj* “oluşturmak” < *për-bëj* < *bëj* “yapmak” : *përçmoj* “kötülemek, aşağılamak” < *për-çmoj* < *çmoj* “değer biçmek” : *përflas* “kötülemek, iftira etmek” < *për-flas* < *flas* “konuşmak” : *përfshij* “içermek, kapsamak” < *për-fshij* < *fshij* “silme, temizlemek” : *përfundoj* “tamamlamak, üstesinden gelmek” < *për-fundoj* < *fundoj* “bitirmek, sonlandırmak” : *përgjak* “kanatmak” < *për+gjak* < *gjak* “kan” : *përkujtoj* “anmak” < *për-kujtoj* < *kujtoj* “hatırlamak” : *përpunoj* “işlemek, bir şey üretmek” < *për-punoj* < *punoj* “çalışmak” vb.

“Mund të thuhet se qartësia dhe racionaliteti **përbëjnë** bërthamën e konceptimeve të ndryshme mbi mendimin kritik. (Tahiri, 2015: 142)”

“Şeffaflık ve rasyonellik eleştirel fikrin üstünde farklı kavramların temelini **oluşturduğu söylenebilir.**”

Arnavutça {ri-} ön eki dile yabancı dillerden ödünçlenmiş işlek olmayan bir ektir. Türettiği fiillere tekrarlama anlamı katmaktadır (Buxheli, 2008: 169). Arnavut dilinde {ri-} ön eki ile türemiş bazı fiiller şunlardır: *ribotoj* “tekrardan, yeniden yayınlamak” < *ri-botoj* < *botoj* “yayınlamak” : *rilindem* “yeniden doğmak” < *ri-lindem* < *lindem* “doğurulmak” : *rindërtoj* “yeniden inşa etmek” < *ri+ndërtoj* < *ndërtoj* “inşa etmek” : *riorganizoj* “yeniden organize etmek” < *ri-organizoj* < *organizoj* “organize etmek” : *ripunoj* “yeniden çalışmak” < *ri-punoj* < *punoj* “çalışmak” : *riolerësim* “yeniden değerlendirme” < *ri+olerësim* < *olerësim* “değer biçme, değerlendirme” vb.

“Në fund të librit ‘Prit edhe pak’ do të **ribotoj** edhe parathënien që kam shkruar në librin ‘Gdihet e ngriset’... (Agolli, 2016: 13)”

“‘Biraz daha bekle’ adlı kitabın sonunda ‘Şafak ve Tan’ kitabında yazdığım ön sözü **tekrardan yayımlayacağım...**”

Arnavutça {stër-} ön eki dilde işlek olmayan diğer bir ön ektir. Eklendiği fiillere bir abartı veya aşırılık anlamı katar (Pinari, 2014: 77). Arnavut dilinde {stër-} ön eki ile oluşturulmuş bazı fiiller şunlardır: *stërholloj* “aşırı inceltmek” < *stër-holloj* < *holloj* “inceltmek” : *stërlodhem* “aşırı yorulmak, bitap düşmek” < *stër-lodhem* < *lodhem* “yorulmak” : *stërngopem* “aşırı doymak” < *stër-ngopem* < *ngopem* “doymak” vb.

“Fëmijët do të duhej të ulen përpara ekranit më së shumti një orë në ditë (këtu hyjnë të gjitha llojet e ekraneve: lojërat kompjuterike, nintendot, lojërat me celularë etj.), sepse me këtë rast ata **stërngopen** me fotografi dhe bëhen konfuzë. (Ebsen, 2006: 10)”

“Çocukların ekran karşısında günde en fazla bir saat oturmaları gerekir (tüm ekran çeşitleri bunların içindedir: bilgisayar oyunları, nintendolar, akıllı telefon oyunları vb.), çünkü onlar bununla fotoğraflara **aşırı doyarlar** ve kafaları karışır.”

Sıfatlarda Ön Eklerle Türetme

Arnavutça ön ekler sıfatlarda yalnızca iki işlevde karşımıza çıkmaktadır. Birinci ve en çok karşılaşılan işlev sıfattan sıfat türetmesidir. İkinci işlev ise sıfattan fiil türetmesidir. Sıfattan sıfat türetmede en işlek ekler {jo+} ve {pa+} ön ekleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunların dışında {mbi+}, {mos+} ve {ndër+} ön ekleri de sıfat türeten eklerden bazılarıdır. Ön ekler ile sıfattan sıfat türetirken genellikle türemiş sıfatlar karşımıza çıkmaktadır. Bunların içinde fiilimsilerden ilgeçlerle türemiş sıfatlarla karşılaşıldığında, türeme esnasında ilgeç düşmez.

Tablo 7: Sıfattan Sıfat Türeten Arnavutça Ön Ekler ve Türkçe Karşılıkları

Ön ek	Sıfat	Türkçe Karşılığı	Türemiş Sıfat	Türkçe Karşılığı
jo+	parimor	prensipli	joparimor	prensipsiz
pa+	i (e) fund	son	i (e) pafund	sonsuz
mbi+	natyror	doğal	mbinatyror	doğüstü
ndër+	kombëtar	milli	ndërkombëtar	uluslararası

Arnavutçanın {jo+} ön eki dilde işlek olmasına rağmen sıfatlardan karşıt anlamlı sıfatlar türetmekte sıkça karşılaşılan bir ektir (Dhrimo, 2002: 185). Bu ön ek ile türetilen sıfatların bazıları şunlardır: *jodemokratik* “demokrat olmayan” < *jo+demokratik* < *demokratik* “demokrat” : *jofetar* “inançsız” < *jo+fetar* < *fetar* “dindar, inançlı” : *jofrymor* “nefessiz” < *jo+frymor* < *frymor* “nefesli” : *johigjienik* “sağlığa uygun olmayan” < *jo+higjienik* < *higjienik* “sağlığa uygunluk” : *johistorik* “tarihle bağlantısız, tarihi olmayan” < *jo+historik* < *historik* “tarihsel, tarihi” : *jokalimtar* “geçişsiz” < *jo+kalimtar* < *kalimtar* “geçişli” : *jokapitalist* “kapitalist olmayan” < *jo+kapitalist* < *kapitalist* “kapitalist” : *jonormal* “normal olmayan, anormal” < *jo+normal* < *normal* “normal” : *joorganik* “yapay, doğal olmayan” < *jo+organik* < *organik* “doğal” : *joparimor* “prensibi olmayan, prensipsiz” < *jo+parimor* < *parimor* “prensipli” : *joreal* “gerçek dışı, gerçek olmayan” < *jo+real* < *real* “gerçek” vb.

“*Burimet ndotëse të tokës do të përmbajnë çdo material organik dhe joorganik të tokës.* (Dreshaj, 2012: 12)”

“Toprağın kirli kaynakları toprağın organik ve **inorganik** her türlü maddesini içinde barındırır.”

Arnavutça {pa+} ön eki dilde çok fazla işlek değildir. Bu ön ek ile dilde birkaç ilgeçli sıfat türemiştir. Türettiği sıfatlara genellikle eksiklik anlamı kattığı görülmektedir (Lafe, 1976: 204). Arnavutça {pa+} ön eki ile dilde

türemiş bazı sıfatlar şunlardır: *i (e) pafund* “sonsuz” < *pa+fund* < *fund* “son” : *i (e) pafuar* “davetsiz” < *pa+ftuar* < *i (e) ftuar* “davetli” : *i (e) pafuqi* “güçsüz, kuvvetsiz” < *pa+fuqi* < *i (e) fuqi* “güçlü, kuvvetli” vb.

“*Gjatë udhëtimit, kjo u interpretua si një paralajmërim për t’u shmangur çdo lloj të takimit me njerëz të pafuar.* (Bexheti ve Islamaj, 2018: 68)”

“Yolculuk boyunca bu **davetsiz** insanlarla buluşmaktan kaçınmak için bir önbilgilendirme yapıldı.”

Arnavutça {*mbi+*} ön eki bir şeyin veya bir eylemin diğerlerinden üstünlüğünü veya başka bir şeyin üzerinde oluşunu belirtir. Ayrıca bazı fiillere eklendiğinde yapılan eyleme yoğunluk anlamı da katar (Demiraj, 2002: 352). Arnavutça {*mbi+*} ön eki ile sıfatlardan türemiş bazı sıfatlar şunlar: *mbidialektor* “diyalekt üstü” < *mbi+dialektor* < *dialektor* “diyalektle ilgili” : *mbinatyror* “doğüstü” < *mbi+natyror* < *natyror* “doğal” gibi.

“*Shoqëritë e lira të perëndimit nuk e detyrojnë askënd të besojë diçka të caktuar, madje as të besojë detyrimisht në një entitet mbinatyror* (Laqi, 2015: 153).”

“Özgür batı toplulukları, hiç kimseyi belirli bir şeye inanmaya, hatta **doğüstü** bir varlığa da inanmaya zorlamıyor.”

Arnavutça {*ndër+*} ön ek karşımıza daha çok Geg diyalektinde çıkmaktadır. Genellikle bir şeylerin arasında olan durumu nitelendirmektedir (Xhuvani ve Çabej, 1976: 169). Bu ön ek ile dilde türemiş bazı sıfatlar şunlardır: *ndëretnik* “etnikler arası” < *ndër+etnik* < *etnik* “etnik, kavmi” : *ndërkombëtar* “uluslararası, milletlerarası” < *ndër+kombëtar* < *kombëtar* “milli, milliyetçi”: *ndërkontinental* “bölgeler arası” < *ndër+kontinental* < *kontinental* “bölgesel” gibi.

“*Nëse nuk veprojmë në mënyrë profesionale, sikurse punohet në botë do të jemi jashtë rrejtit ndërkombëtar të informimit dhe të komunikimit* (Osmani, 2009: 5-6).”

“Dünyada çalışıldığı gibi eğer profesyonel şekilde hareket etmez isek **uluslararası** bilgi ve iletişim ağının dışında olacağız.”

Arnavutça ön eklerle sıfattan fiil türetme de diğer türetmelere göre nadir karşılaşılan durumlardan biridir. Bu işlevde yalnızca {c-/ +} ön ekinin diyalekt sesteşleri olan {s-/ +} ve {z-/ +} ön ekleri karşımıza çıkmaktadır. Bu yöntemle fiil türetilirken, sıfatın önünde ilgeç varsa türeme esnasında düşer.

Tablo 8: Sıfattan Fiil Türeten Arnavutça Ön Ekler ve Türkçe Karşılıkları

Ön ek	Sıfat	Türkçe Karşılığı	Türemiş Fiil	Türkçe Karşılığı
s+	i (e) kuq	kırmızı	skuq	kızartmak
z+	i (e) bardhë	beyaz	zbardh	beyazlatmak

Arnavut dilinde işlek olmayan {c-/ +} ön ekinin diyalektlerde karşılaşılan sesteşleri {s-/ +}, {z-/ +} ve {x-/ +} ön ekleridir. Hepsinin sözcük türetmede asli görevi eklendikleri sözcüklere zıtlık veya olumsuzluk anlamı katmaktır. Ancak {z-/ +} ve {s-/ +} ön ekleri aynı zamanda bazı sıfatlara eklenerek bunların anlamlarına yakın fiiller türetmişlerdir (Buxheli, 2008: 139). Arnavutçada sıfatlardan türemiş fiiller şunlardır: *zbardh* “beyazlatmak” < z+bardh < i (e) bardhë “beyaz” : *zgjat* “uzatmak” < z+gjat < i (e) gjatë “uzun” : *skuq* “kızartmak” < s+kuq < i (e) kuq “kırmızı” : *zverdh* “sarartmak” < z+verdh < i (e) verdhë “sarı”.

“Kur **zbardh** Agimi dhe dielli hedh rrezet e para drejt jetës duke na përcjellë selamin e fillimit të ditës, sikur na thotë: ‘Zgjohu!’ (Topbash, 2007: 42)”

“Şafak vakti **beyazladığında** ve güneş günün ilk selamını bize söylerken, ilk ışınlarını hayata attığında, sanki bize uyan diyor.”

Zarflarda Ön Eklerle Türetme

Arnavutça ön eklerin fiillerde olduğu gibi zarflarda da yalnızca tek bir işlevi karşımıza çıkmaktadır. Dilde çok fazla örneğine rastlanmasa da {për+} ön eki ile az sayıda zarflardan zarf türediği görülmektedir.

Tablo 9: Zarftan Zarf Türeten Arnavutça Ön Ekler ve Türkçe Karşılıkları

Ön ek	Zarf	Türkçe Karşılığı	Türemiş Zarf	Türkçe Karşılığı
për+	jashtë	dış, dışarı	përjashtë	dışarıda, dışarıdan

Arnavutça {për+} ön eki zarflara eklenerek anlamlarına yakın farklı zarflar türetir. Bu ön ek ile türemiş bazı zarflar şunlardır: *përbrenda* “içten, içeride” < *për+brenda* < *brenda* “içinde” : *përjashtë* “dışarıda, dışarıdan” < *për+jashtë* < *jashtë* “dışa, dışarı” : *përmes* “arasından, ortasından” < *për+mes* < *mes* “ara, orta” gibi.

“Ku jeton (në kafaz, në akvarium, në shtëpi, **përjashtë**)? (Kipa vd. 2011: 43)”

“Nerede yaşıyorsun (kafeste, akvaryumda, evde, **dışarıda**)?”

Sonuç

Arnavut dili genel özellikleri açısından Hint-Avrupa dil ailesinin içinde yer almaktadır. Her ne kadar bükümlü bir dil olarak tanımlansa da eklerle yapılan türetme işlevi oldukça zengindir. Ön ekler de bu zenginliğin oluşmasında önemli bir yere sahiptir. Arnavutçanın sözcük türetme yollarında en üretken yöntemi ekler ile türetmedir. Ekler ile yapılan sözcük türetme yollarındaki üretkenlik sırasında son eklerden sonra ikinci olarak karşımıza çıkan ön eklerdir. Diyalektlerde kullanılan sesteşleriyle birlikte değerlendirildiğinde Arnavutçada yaklaşık seksenin üzerinde farklı ön ek

vardır. Ancak dilde hem üretkenlik hem de işlev açısından yaklaşık on adet işlek ön ek bulunmaktadır.

Arnavut dilinde işlek olan ön eklerin içinde birçoğu yapısal olarak sözcüklerden ayrı yazıldıklarında aynı zamanda cümle içinde zarf veya edat işlevlerinde karşımıza çıkabilmektedirler. Arnavutçanın kendi dil özellikleri çerçevesinde incelendiğinde bu durumun da kendi içinde belirli kurallara sahip olduğu görülmektedir. Cümle içerisinde yer aldıkları konum ile temsil ettikleri işleve göre kimi yerde yer yön, kimi yerde zaman veya durum zarfı olabildikleri gibi farklı türlerde edatlar olarak da karşımıza çıkabilmektedirler. Bu konuda net bir genelleme yoktur. Bazı ön eklerin hem zarf hem edat, bazılarının ise sadece zarf veya edat işlevleri bulunmaktadır. Arnavut dilbilimcilerin bu konudaki genel görüşleri ise ön eklerin cümle içinde ayrı yazıldıklarında göstermiş oldukları zarf veya edat işlevlerinin Arnavutça dilbilgisinin asli unsuru oldukları yönündedir. Bu açıdan bakıldığında bu ön eklerin dilin kendi asli unsurları olduğu ve zaman içinde bilinmeyen süreçlerde ön ek rolü kazandığı anlaşılmaktadır.

Arnavut dilinin gelişim süreçlerinden bir diğeri ve günümüze en yakın zamanda gerçekleşmiş olanı şüphesiz diyalektler üstünde sade bir dil oluşturması amaçlanan standart Arnavutçanın kabulüdür. Böylece iki ana diyalektin kendine has belirli kuralları çerçevesinde ortak bir dil oluşturulmuştur. Bununla birlikte ortak kabuller dışında kalan tüm öğeler diyalekt kullanımları olarak adlandırılmaya başlanmıştır. Arnavutçanın ön ekleri bağlamında konuya baktığımızda da yaşanan değişimleri açıklamakta kullanılan terimler aynı doğrultuda karşımıza çıkmaktadır. Günümüz standart Arnavut dilinde kullanılmayan ekler yalnızca diyalektlerdeki kullanımlarıyla sıkışıp kaldıklarından üretkenliklerini de kaybetmişlerdir. Bunun yanı sıra standart dilin kabul ettiği eklerin ise dilin daha fazla kullanılır olmasından sebeple üretkenlikleri ve işlevleri gelişmeye devam etmektedir.

Arnavutçanın ön ekleri genel olarak hem birbirlerinden farklılıklar hem de diyalektlere göre fonetik, semantik ve morfolojik değişimler gösterdiklerinden dolayı karışık bir yapıya sahiptirler. Genelleme yapmak için bir ekin yalnızca bir veya birkaç öğeye sadece bir asli vazifede eklenmesi gibi bir sonuca varmak çok zordur. Aslında bunu en basit şekliyle diyaleklerde kullanılan veya işlek olmayan eklerde görmekteyiz. Ancak bu durumda da ekin asli görevi belirli olmasına rağmen karşımıza bir veya iki sözcükte çıkmaktadır. Bu da ekin zaman içinde işlevini kaybettiğine veya bir ek olup olmadığına dair şüphe yaratmaktadır. Böylece de analitik bir sonuca varmak için yeterli bulguya ulaşılamamaktadır.

Arnavutçanın işlek olan ön eklerinin ise işlev ve üretkenlik açısından dilde oldukça zengin bir yapıya sahip oldukları görülmektedir. Bunları kendi içlerinde sınıflandırdığımızda karşımıza dilin asli unsurlarından ön ek biçimine evrilmiş olanlar ilk sırada çıkmaktadır. Bunların da cümle içinde kimi zaman edat kimi zaman zarf olarak görev yapmasından dolayı hangi asli unsurun gelişim veya değişim geçirerek ön ek durumuna evrildiğinin kesin bir kanıtı yoktur. Örneğin dilde edat veya zarf olarak karşılaşılan {para+} ön eki yalnızca isimlere eklenmesine rağmen hem isim hemde zarf türetebilmektedir. Aynısı dilde asli unsuru edat olan {për-/ +} ön ekinde ise daha farklı bir durumda karşımıza çıkmaktadır. Bu ön ek isimlere, fiillere ve zarflara eklenerek isimden isim, fiil ve zarf, fiilden fiil ve zarftan da zarf türetmektedir. Türettiği isim, fiil ve zarflara yüklediği anlamlar birbirlerinde farklı olduğu gibi eklendiği aynı tür sözcüklere de farklı anlamlar yükleyebilmektedir. Dolayısıyla {para+} veya {për-/ +} ön eklerine anlamca yakınlık gösteren bir zarf veya edat işlevinin hangisinin zaman içinde sözcüklerle birleşerek eke dönüştüğü bu kadar çok işlev arasında tespit edilememektedir.

Arnavut dilinde işlek olan ön eklerin işlevleri bağlamında kendi içlerinde ve birbirleriyle hem ortak hem de farklı noktalarda kesiştikleri

ancak benzerliklerinin bile farklılıklar üzerine inşa edildiği görülmektedir. Belirli veya belirsiz birbirinden çok ayrı kurallar silsilesine sahip olan Arnavutça dilbilgisi konularının bu bağlamda gösterilebilecek önemli örneklerinden biri ekleşme süreçleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak tüm bu olgular bir bütün olarak incelendiğinde Arnavut dilinin kendine has yapısını yani zaman içinde tanımladığı kurallar çerçevesinde karakteristik özelliğini geliştirdiği görülmektedir. Bu yüzden her dilde olduğu gibi Arnavut dilinin özellikle de tarihsel gelişim süreçlerinin ortaya çıkardığı sonuçların analiz edilmesiyle kendi dilbilgisi kuralları çerçevesinde tespitlerinin ortaya konulması gerekmektedir.

Kaynakça

- AGALLIU, Fatmir (2002), "Struktura Morfologjike e Fjalës dhe Tipat e Fjalëformimit", *Gramatika e Gjuhës Shqipe* 1, Shaban Demiraj (Der.), Tiran: Arnavut Bilimler Akademisi Yayınları.
- AGOLLI, Dritëro (2016), *Shkëlqimi dhe Rënia e Shokut Zylo*, Tiran: Dritëro Yayınevi.
- AGOLLI, Dritëro (2018), *Yoldaş Zylo'nun Yükselişi ve Düşüşü*, Ece Dillioğlu (Çev.), İstanbul: Ketebe Yayınevi.
- AGOLLI, Sadije (2016, 19 Ekim), "Libri i Fundit/Sadija: Dritëroi i thotë vdekjes më prit dhe pak", *Panorama Online Gazetesi*, <http://fax.al/read/news/5798631/12906163/libri-i-fundit-sadija-driteroi-i-thote-vdekjes-me-prit-dhe-pak> (Erişim Tarihi: 24.09.2020)
- AHMETI, Lindita (2013, 7 Ocak), "Jashtë atdheut pa pasaportë shqiptare", *Shqiptarja.com Gazetesi*, <https://shqiptarja.com/lajm/poetja-lindita-ahmeti-jasht-euml-br-atdheut-pa-pasaport-euml-shqiptare> (Erişim Tarihi: 24.09.2020)
- AJETI, Idriz (1998), *Vepra* 3, Priştine: Kosova Bilim ve Sanatlar Akademisi Yayınları.
- AJETI, Idriz (2017), *Studime për gjuhën shqipe, Vepra të zgjedhura*, Idriz Ajeti (Der.), Priştine: Kosova Bilim ve Sanatlar Akademisi Yayınları.
- ALARUPI, Vasil D. (1935), "Muzeot Mburje dhe Madhështi e së Shkuarës Kombëtare", *Rilindja Dergisi*, 4, 14.

- Albania Futboll Dergisi* (2015), *Kategoria e Dytë, hidhet shorti*, 22, Tiran: Arnavutluk Futbol Federasyonu Yayınları.
- ALIDEMA, Albulena (2013), "Shqipja Standarde dhe Shkolla", *Kumtesat I Shkencat Gjuhësore, Kulturore dhe Historike*, Prishtine: Eğitim Bilim ve Teknoloji Bakanlığı Yayınları.
- ALLITE, Rexhina (2013), *Diskriminimi Gjinor në Menaxhimin e Karrierës*, Durrës "Aleksandër Moisiu" Üniversitesi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Durrës.
- BAZAJ, Isuf (2014), *Leksiku Apelative Onomastik në Makro e Mikrostrukturën e Fjalorëve Shpjegues e Dygjuhësh të Shqipes*, Tiran Üniversitesi Tarih ve Filoloji Fakültesi Arnavut Dili Bölümü, Yayınlanmış Doktora Tezi, Tiran.
- BEGA, Bato, BEGA, Sokol (2018), *Gramatikë alfabetike e Gjuhës Shqipe (nga A-ja te H-Z-ja)*, Tiran: Bs-books Yayınevi.
- BEXHETI, Nuri, ISLAMAJ, Selver (2018), "Situata Politike dhe Përshtypjet e të Huajve Mbi Vilajetin e Kosovës Gjatë Viteve 1880", *Kosova Dergisi*, 43, 53-70.
- BLAKAJ, Muharrem (2005), *Thesaret e humbura*, Prishtine: Departamenti i Çështjeve Jorezidente i Kosovës Yayınları.
- BOKSHI, Besim (2014), *Varia*, Prishtine: Kosova Bilim ve Sanatlar Akademisi Yayınları.
- BUXHELI, Ludmila (2008), *Formimi i Foljeve në Gjuhën e Sotme Shqipe*, Tiran: Arnavutluk Bilimler Akademisi Yayınları.
- CIPO, Kostaq (2015), *Gramatikë e Gjuhës Shqipe*, Tiran: Pegi Yayınevi.
- DEMIRAJ, Shaban (2002), "Folja", *Gramatika e Gjuhës Shqipe 1*, Shaban Demiraj (Der.), Tiran: Arnavut Bilimler Akademisi Yayınları.
- DEMIRAJ, Shaban, CIKULI, Nikoleta (1982), *Gramatika e Gjuhës Shqipe 1, Për shkollën e mesme pedagogjike*, Tiran: Librit Shkollor Yayınevi.
- DHRIMO, Ali (2002), "Mbiemri", *Gramatika e Gjuhës Shqipe 1*, Shaban Demiraj (Der.), Tiran: Arnavut Bilimler Akademisi Yayınları.
- DİLLİOĞLU, Tolga (2018), "Arnavut Dili Tarihine Genel Bir Bakış", *Multidisipliner Çalışmalar 3*, 87-100.

- DORDA, Shpresa (2015), *Drejtimit Kryesore të Huazimeve të Sotme në Gjuhën Shqipe*, Tiranë Universiteti Tarih ve Filoloji Fakultesi Arnavut Dili Bölümü, Yayınlanmış Doktora Tezi, Tiranë.
- DRESHAJ, Adem (2012), *Studimi kimiko-mjedisor i baseneve ujore Drini i Bardhë dhe Ibër në Republikën e Kosovës*, Tiranë Universiteti Fen Bilimleri Fakultesi Çevre ve Kimya Endüstrisi Bölümü, Yayınlanmış Doktora Tezi, Tiranë.
- EBSSEN, Silke (2006), *Edukimi - Recetë me ndikime të dëshiruara anësore*, St. Gallen: Schulpsychologischer Dienst des Kantons, <https://www.Schulpsychologie.sg.ch/pic-pdf-public/EZ-Albanisch.pdf> (Erişim Tarihi: 25.10.2020)
- EL MUNEXHID, Muhamed Salih (2011), *A gjendet rruzulli tokësor në qiellin e dynjasë?*, Nexhat Ceka (Çev.), Priştine: Komiteti i Bashkuar Saudit Për Ndihmë Kosovës Yayınları.
- ENESI, Miranda (2013), *Rreth Dukurive Morfo-Semantike në Formimet me Ndajshitesa me Kuptim Pejorativ në Shqipe dhe në English*, Tiranë Universiteti Yabancı Diller Fakultesi İngiliz Dili Bölümü, Yayınlanmış Doktora Tezi, Tiranë.
- Forca Jonë Gazetesi* (2016, Haziran), "Ministri i FSK-së, Haki Demolli takoi ambasadorin e Zvicrës në NATO", 47, 2, https://mod.rks.gov.net/repository/docs/FORCA_JONE_NR_47.pdf (Erişim Tarihi: 24 Eylül 2020)
- GJUKANOVIQ, Petar, RAIÇEVIQ, Vasko (2019), *Për shkollë pa diskriminim, Udhezues për punë në parandalimin dhe tejkalimin e diskriminimit për të rinjtë dhe nxënësit*, Liridon Vulaj (Çev.), Pogradec: Qendra për Edukim Qytetarë Yayınları.
- HAMITI, Asllan (2005), *Fonetika dhe Fonologjia e Gjuhës Standarde Shqipe*, Üsküp: Interdiskont Yayınları.
- HAMITI, Muhamed (2014), Ardhja dhe Ikja e Barbarëve në Letërsinë e Cavafy-t, J. M. Coetzee-s dhe Hamitit, *Seminari XXXIII Ndërkombëtar për Gjuhën, Letërsinë dhe Kulturën Shqiptare*, 33/1, 103-114.
- HOXHA, Shpresa vd. (2009, Eylül), "Terminologjia Juridike Anglisht-Shqip Legjislacionin e Kosovës në Periudhën 1999-2009", *Takimi i Katërt Vjetor Ndërkombëtar i Institutit Alb-Shkenca*, Üsküp.
- ISMAJLI, Rexhep (2013), "Diskutime për prejardhjen e Gjuhës Shqip", *Seminari XXXII Ndërkombëtar për Gjuhën, Letërsinë dhe Kulturën Shqiptare*, 32/1, 13-44.

- KADARE, Ismail (2011), *Gjenerali i Ushtrisë së Vdekur*, Tiran: Onufri Yayinevi.
- KADARE, Ismail (2020), *Ölü Ordunun Generali*, Ece Dillioğlu (Çev.), İstanbul: Ketebe Yayinevi.
- KIPA, Vesna vd. (2011), *Hulumtoj Mijedisin tim*, Podgorica: Enti i Teksteve dhe i Mjeteve Mësimore Yayınları.
- KRASNIQI, Seniha (2016), *Ndikimi, Komunikimi dhe Marrdhënia Gjimore tek Tragjeditë e Shekspirit*, Tiran Üniversitesi Yabancı Diller Fakültesi İngiliz Dili Bölümü, Yayınlanmış Doktora Tezi, Tiran.
- LAFE, Emil (1976), “Çështje të Formimit të Fjalëve”, *Gjuha Letare Shqipe Për të Gjithë -Elemente të normës së sotme letrare kombëtare*, Androkli Kostallari (Der.), Tiran: Librit Shkollor Yayinevi.
- LAFE, Emil (2002), “Parafjala”, *Gramatika e Gjuhës Shqipe 1*, Shaban Demiraj (Der.), Tiran: Arnavut Bilimler Akademisi Yayınları.
- LAFE, Emil (2002), “Struktura Morfolojike e Fjalës dhe Tipat e Fjalëformimit”, *Gramatika e Gjuhës Shqipe 1*, Shaban Demiraj (Der.), Tiran: Arnavut Bilimler Akademisi Yayınları.
- LAQI, Irida (2015), *Paradigma Ne / Ata nga Miti i Europës në Europënbashkëkohore (Paralele Historike dhe Aktuale)*, Tiran Üniversitesi Avrupa Çalışmaları Enstitüsü, Yayınlanmış Doktora Tezi, Tiran.
- MEHMETI, Kim (2011), *Lypsiqarët e Shkupit*, Üsküp: Logos-a Yayinevi.
- MEHMETI, Kim (2018), *Üsküp Dilencileri*, Ece Dillioğlu (Çev.), İstanbul: Ketebe Yayinevi.
- OSMANI, Jusuf (2009), *Standardi Ndërkombëtar ISO15489 Informatat dhe Dokumentacioni-Menaxhimi me Dokumente*, Priştine: Agjencia Shtetërore e Arkivave të Kosovës Yayınları.
- PERVIZI, Ermira (2016), *Vlerësimi dhe Menaxhimi i Pasurive dhe Rreziqeve Natyrore në Rrethin e Dibrës*, Tiran Üniversitesi Dil ve Tarih Fakültesi Coğrafya Bölümü, Yayınlanmış Doktora Tezi, Tiran.
- PETRO, Rita vd. (2009), *Gjuha shqipe 7 (lexim, të folur, të shkruar, njohuri për gjuhën)*, Tiran: Albas Yayinevi.

- PINARI, Alma (2014), *Kategorizmi Gjuhësor i Idesë së Kohës në Sistemin Foljor të Gjuhës Shqipe, Krahasuar me Gjuhën Ruse*, Tiranë Universiteti Yabancı Diller Fakültesi Balkan ve Slav Dilleri Bölümü, Yayınlanmış Doktora Tezi, Tiran.
- PODRIMJA, Ali (2013), *Vepra VII*, Ali Aliu vd. (Ed.), Priştine: Kosova Bilim ve Sanatlar Akademisi Yayınları.
- RILL, Helena, FRANOVIC, Ivana (2005), *As unë nuk mund të ndihem mirë nëse fqinji im ndihet keq*, Belgrad: Qendra për aksion të padhunshëm Yayınları.
- SAMARA, Miço (1985), *Çështje të antonimisë në gjuhën shqipe*, Tiran: Arnavutluk Bilimler Akademisi Yayınları.
- SHERKO, Esmeralda, SHUMELI, Arjan (2013), “Fjalëformimi i Përemrave të Pacaktuar në Gjuhën Shqipe dhe Angleze”, *Aktet Journal of Institute Alb-Shkenca*, 6/4, 412-415.
- SHKURTAJ, Gjovalin (2016), *Dialektet e Shqipërisë*, Tiran: Albanian University Press Yayinevi.
- SKARRA, Shaqi (2012, Haziran), “Te “SARINA” ide dhe dije”, *Rruga e Arbërit Gazetesi*, No: 6 (74), 5, <http://www.rrugaearbërit.com/arkiva/2012/qershor2012.pdf> (Erişim Tarihi: 28.09.2020)
- TAHIRI, Albana (2015), *Çështje Gjuhësore dhe Didaktike për Mësimin e Gjuhës Shqipe në Shkollë*, Tiranë Universiteti Tarih ve Filoloji Fakültesi Arnavut Dili Bölümü, Yayınlanmış Doktora Tezi, Tiran.
- THOMAI, Jani vd. (2006), *Fjalor i Gjuhës Shqipe*, Tiran: Arnavutluk Bilimler Akademisi Yayınları.
- TOPALLI, Kolec (2011), *Bazat e Gramatikës Historike të Gjuhës Shqipe*, Tiran: Libri Universitar Yayinevi.
- TOPBASH, Osman Nuri (2007), *Pika Elikisiri nga Deti i Mesnevisë*, İstanbul: Progresi Yayinevi.
- TOPBASH, Osman Nuri (2010), *Meditimi Rreth Universitetit, Njeriut dhe Kuranit*, İshkodra: Progresi Yayinevi.

URUÇI, Aida (2013), *Prirje Fjalëformuese e Ngjyresa Ligjërimore në Krijimtarinë e Shkrimtarit Martin Camaj*, Tiran Üniversitesi Tarih ve Filoloji Fakültesi Arnavut Dili Bölümü, Yayınlanmış Doktora Tezi, Tiran.

VESELAJ, Nuhi (2015), *Drejt Standardizimit të Gjuhës Shqipe*. Priştine: Era Yayınevi.

XHUVANİ, Aleksander ve ÇABEJ, Eqrem (1976), *Parashtesat e Gjuhës Shqipe, Studime Gjuhësore III*, Eqrem Çabej (Der.), Priştina: Rilindja Yayınevi.

YILDIRIM, Özcan (2018, 12 Kasım), "Pa përpjekjet e Turqisë, vrasja e Khashoggit do të mbulohej qëmoti", *Anadolu Ajansı*, <https://www.aa.com.tr/sq/turqia/pa-p%C3%ABrpiekjet-e-turqis%C3%AB-vrasja-e-khashoggit-do-t%C3%AB-mbulohej-q%C3%ABmoti/1309177> (Erişim tarihi: 25.10.2020)

Tablolar

Tablo 1: Diyalektlerde Ön Eklerin Uğradığı Fonetik Değişimler

Tablo 2: İsimden İsim Türeten Arnavutça Ön Ekler ve Türkçe Karşılıkları

Tablo 3: İsimden Fiil Türeten Arnavutça Ön Ekler ve Türkçe Karşılıkları

Tablo 4: İsimden Sıfat Türeten Arnavutça Ön Ekler ve Türkçe Karşılıkları

Tablo 5: İsimden Zarf Türeten Arnavutça Ön Ekler ve Türkçe Karşılıkları

Tablo 6: Fiilden Fiil Türeten Arnavutça Ön Ekler ve Türkçe Karşılıkları

Tablo 7: Sıfattan Sıfat Türeten Arnavutça Ön Ekler ve Türkçe Karşılıkları

Tablo 8: Sıfattan Fiil Türeten Arnavutça Ön Ekler ve Türkçe Karşılıkları

Tablo 9: Zarftan Zarf Türeten Arnavutça Ön Ekler ve Türkçe Karşılıkları